

România și Tratatul de pace de la Paris (1947).

Influența politică și militară a Uniunii Sovietice

Florin Pascaru¹

Abstract: The Second World War ended with the signing of the Paris Peace Treaty on February 10, 1947. Romania was subjected to economic, political, territorial and military clauses. Romania entered the Soviet Sphere of influence, beginning the process of communization.

Keywords: USSR, clauses, Romania, peace, communism

„Din moment ce guvernul sovietic are un interes special pentru România, noi trebuie să recunoaștem că nu putem adopta o atitudine pozitivă față de țara lor fără să ne consultăm mai întâi cu Sovietele. Din acest motiv noi ne-am oferit primăvara trecută să punem în legătură guvernul sovietic cu Maniu. Oferta a fost declinată și, dacă ridicăm din nou problema, s-ar putea să declanșăm un lucru căruia să nu-i putem pune punct. Căci, odată începute aceste discuții, nu va fi posibil să fie limitate la România, și vor trebui să îmbrățișeze inevitabil reglementările post-război ale întregii regiuni a Balcanilor și a Europei Centrale. [...]. Când va veni timpul să discutăm aceste probleme cu Guvernul Sovietic, vor fi destule alte încurcături, fără a le mai lua în calcul pe cele venite din partea României, și poate fi chiar posibil ca, pentru a obține ceea ce dorim în alte privințe, să trebuiască să recunoaștem în mod tacit cererea Guvernului Sovietic de a dispune de România așa cum dorește el, iar pentru a salva restul Balcanilor, s-ar putea chiar să fim obligați să aruncăm România lupilor” se arăta într-un răspuns oferit de către Foreign Office către SOE (serviciul secret al Marii Britanii), când serviciul de informații a solicitat o poziție despre cum ar trebui să privească spre România și dacă ar trebui să se implice în acțiuni geopolitice sau de orice altă natură în această țară¹. Acest lucru se întâmpla în preajma Crăciunului anului 1942, deci cu doi ani și jumătate înainte ca războiul să arate clar un învingător și într-o perioadă când trupele române, în alianță cu Axa se aflau adânc în interiorul Uniunii Sovietice, la Stalingrad.

Din răspunsul oferit de Foreign Office se arată clar că, deși serviciile secrete britanice întrețineau legături strânse cu Maniu și cu oamenii din jurul acestuia, Ministerul de Externe britanic pune a relație cordială cu URSS peste o eventuală implicare în a atrage România în tabăra Aliaților. De asemenea, investițiile britanice în România erau mult prea mici pentru un imperiu așa mare, precum cel Britanic, pentru a periclita un eventual status-quo post-război în care intenția sovieticilor de a ocupa România, era cât se poate de previzibilă. Pe de altă parte, britanicii aveau

* Prof. dr., Liceul Teoretic “Brâncoveanu Vodă” Urlați, florinpascaru91@gmail.com .

¹ Retegan 2010, p.110-111.

interese majore în sudul Balcanilor, la Marea Egee, asupra Strâmtoarelor și asupra întregii regiuni est-mediteraneene. Era mult mai tentant pentru Londra controlul acestor regiuni decât o protecție pe care a oferi-o României împotriva rușilor. Așadar soarta României se știa la Londra încă de la finele anului 1942, britanicii fiind foarte încrezători în marea victorie, iar la felul cum puneau problema, încheierea războiului nu era decât o chestiune de timp care, din păcate, a mai durat aproape doi ani și jumătate.

Ideile expuse la finalul anului 1942 de către Foreign Office au fost puse pe hârtie, în cazul nostru pe un șervețel de bucătărie, de către premierul britanic Winston Churchill, la întâlnirea acestuia cu Stalin, în cadrul Conferinței de la Moscova, din octombrie 1944, deci după doi ani, viziunea Marii Britanii despre cum va arăta Europa postbelică neschimbându-se. Churchill îi trasează lui Stalin 90% din România, în timp ce Grecia intra, în același procent sub control britanic. Stalin s-a grăbit să acorde un mare „Ok”, un mare semn de validare, care îi aducea probabil cea mai mare satisfacție. În octombrie 1944 armatele sovietice ocupaseră deja întreaga Românie și cea mai mare parte a Balcanilor, urmând să pătrundă mai departe, în Ungaria, Austria, Cehoslovacia și în Germania răsăriteană. În privința Greciei, Stalin știa că, deși britanicii își vor impune voința, vor avea un adversar destul de dificil și aici fac trimitere la puternicul partid comunist din această țară, susținut atât de Moscova, cât și de la nord, de către Tito. Într-adevăr, în Grecia, imediat după război, începe un război civil, între comuniști și oamenii occidentalilor, care va dura până în anul 1949.

Grecia era dorită cu ardoare de către britanici. Într-un schimb de telegrame între Churchill și Roosevelt, premierul britanic mărturisea următoarele lucruri: „*În ultima vreme (a doua jumătate a anului 1944) au fost semne de posibile divergențe de politică între noi și ruși referitoare la țările din Balcani, în special Grecia. De aceea noi i-am sugerat ambasadorului sovietic de la Londra ca guvernul sovietic să ia conducerea în România, iar noi în Grecia. Ambasadorul sovietic este de acord cu această propunere a noastră, dar înainte de a o finaliza, vor să știe dacă noi ne-am consultat cu Statele Unite și dacă ele acceptă aceste aranjamente. Eu sper că vei da binecuvântarea dumitale la această propunere. Semnat Winston Churchill*”². La rândul său, Antony Eden l-a înștiințat pe reprezentantul americanilor pe lângă Churchill și Stalin, Averel Harriman despre aceeași situație privind Balcanii, prezentându-i următoarele: „*Aranjamentele făcute privind Balcanii, sunt sigur cele bune posibile. Rușii insistă de a avea supremația în România și Bulgaria, ca țări limitrofe ale Mării Negre*”³

Până acum am văzut două momente clare în care România este clar inclusă în sfera de control sovietică. Nu au fost singurele. A urmat, în februarie 1945, Conferința de la Yalta.

La data de 4 februarie 1945, în orașul Yalta din Crimeea Sovietică s-au întâlnit într-o nouă conferință a „celor Trei Mari”, Stalin, Roosevelt și Churchill. Stalin dorea

² Baciu 1997, p.83-87.

³ *Ibidem*, p.139.

să se asigure că va primi ceea ce stabilise anterior cu Churchill și era o nouă ocazie de a pune presiuni asupra Europei și asupra status-quo-ului pe care acesta îl prevedea după încheierea războiului. De cealaltă parte, președintele american Roosevelt ar fi putut să îi încurce socotelile liderului sovietic, având o altă viziune asupra împărțirii Europei postbelice. Stalin dorea asigurări, că nici președintele SUA și nici premierul britanic nu-i va da planurile peste cap în ceea ce privește transformarea statelor est și central europene în sateliți ai Uniunii Sovietice.

Poziția lui Stalin la Yalta era una destul de solidă, dat fiind faptul că armatele sovietice erau la 100 km de Berlin⁴. Se prefigura o mare victorie obținută de sovietici, iar Stalin își crease deja aura de mare învingător al războiului, iar cum într-un război învingătorul ia totul, era de așteptat ca Stalin, care se afla și într-o formă fizică de invidiat, după refacerea după criza cardiacă pe care o suferise în anul precedent, să aibă pretenții absolute. De altfel, Stalin se vedea și în postura de mare salvator, atât al britanicilor, cât și al americanilor, asta deoarece, cu câteva săptămâni înainte, Churchill tocmai ce îi ceruse ajutorul, armatele britanice având dificultăți în Ardeni. La rândul său, Roosevelt întâmpina dificultăți serioase în războiul cu japonezii, asta și după ce întâmpinase greutăți pe liniile Siegfried și Rin, cerând ajutor tot lui Stalin⁵. Așadar ajutorul costă, iar Stalin dorea să fie recompensat.

Stalin a fost omul care s-a ghidat după principiul „un teritoriu ocupat de trupele Armatei Roșii aparține Uniunii Sovietice”. Se vedea, așadar, la început de februarie 1945, stăpân peste toate țările ocupate de armatele sale, inclusiv peste România. De arătat că Roosevelt avea și o stare de sănătate precară, urmând să părăsească această lume două luni mai târziu și nici nu mai avea interes și energie să îl confrunte pe Stalin. Dorea doar să îl atragă pe cel din urmă în războiul împotriva Japoniei și să reușească fondarea unei organizații care să reușească păstrarea păcii pe pământ. Această idee va duce în cele din urmă la nașterea Organizației Națiunilor Unite.

Dezmembrarea Germaniei naziste, stabilirea despăgubirilor de război impuse statelor învinse (Germaniei i se prefigurau peste 20 miliarde de dolari), pedepsirea criminalilor de război, demilitarizarea și denazificarea Germaniei, organizarea unor alegeri libere și formarea unor guverne reprezentative în statele foste aliatale ale Germaniei, problema Poloniei, problema frontierelor și problema iugoslavă reprezentau subiectele cheie care urmau a fi discutate de ce „Trei Mari” în Crimeea⁶.

La finalul Conferinței de la Yalta, a fost redactată o declarație comună a celor trei participanți prin care promiteau că în fiecare fost stat aliat al Germaniei naziste sau ocupat de către aceasta, eliberat de către trupele Aliate printre care și România, cei trei membre ale Națiunilor Unite garantează organizarea unor alegeri democratice, libere, care să exprime voința poporului în cauză și care să ducă la formarea unui guvern reprezentativ.

În privința sferelor de influență, Roosevelt nu s-a pronunțat că SUA ar dori controlul asupra altor state. De altfel, prin „Declarație asupra Europei Eliberate”,

⁴ de Launay 1988, p.288.

⁵ *Ibidem*

⁶ Copoiu 1974, p.476.

Departamentul de Stat american a arătat că SUA nu dorește împărțirea Europei în sfere de influență, că americanii nu au semnat acorduri sau înțelegeri privind controlul asupra unor părți din Europa și că ar fi normal ca administrarea controlului asupra Europei eliberate să se facă de către o comisie tripartită, formată din americani, britanici și sovietici⁷. Totuși, la Yalta s-au pus bazele împărțirii lumii în sfere de influență, iar Churchill și Roosevelt pot fi acuzați că au cedat prea mult, mult prea mult, ori Stalin era prea puternic să mai poată fi oprit.

Marea victorie asupra Germaniei, la 9 mai 1945, îi aduce lui Stalin statutul de cel mai puternic om al lumii. Între timp, Roosevelt a părăsit această lume, mandatul său fiind dus mai departe de Truman, iar Winston Churchill a părăsit funcția de premier al Imperiului Britanic, pierzând surprinzător la alegerile din iulie 1945 în fața laburiștilor conduși de Clement Atlee.

O nouă conferință în care se aduc în discuție problemele post-război ale Europei se desfășoară după încheierea războiului în Europa, între 16 iulie și 2 august 1945 și a avut loc în orașul german Potsdam. La Potsdam au fost reînșirate problemele cu care se confrunta o Europă decimată de război în paralel cu reexprimarea viziunilor privind organizarea lumii pe care le avea Stalin. La Potsdam, atât Truman, cât și Atlee îl aveau în față pe Stalin, mai autoritar, mai stăpân și mai pornit pe a-și lua partea. La Potsdam, Truman și Atlee nu au făcut decât să dea rusului ce era deja al rusului, fără nicio opoziție. Soarta României era deja hotărâtă definitiv. Ce este adevărat este că la Potsdam nu s-a discutat despre România, ci fugitiv, atât Atlee cât și Truman știind că nu mai are niciun sens să aducă în discuție situația asupra Europei de Est și Centrale. Ba mai mult era chiar amenințat status-quo-ul est-mediteraneean, acolo unde se prefigurau niște mișcări ale comuniștilor greci, susținuți atât de Moscova, cât și de Tito.

În cea mai mare parte, Potsdam-ul este o continuare a Conferinței de la Yalta, cu aceleași probleme discutate, cu aceeași îndârjire pe care o manifesta Stalin, care nu făcea nicio concesie. Ascuns în spatele celor peste douăzeci de milioane de sovietici morți în război, acesta susținea constant că URSS este îndreptățită să obțină cele mai mari compensații de război, arătând nu numai odată că urmărește inclusiv controlul întregii Germanii, doar că s-a abținut să o spună⁸.

Trebuie arătat că deja suntem în zorii Războiului Rece. Acesta deja începuse, odată cu ambițiile teritoriale ale liderului sovietic văzute drept compensații de război și cu opoziția anglo-americanilor, nedeclarată, dar pusă în practică. Un episod care arată tensiuni între anglo-americani și sovietici se petrece în iunie 1945. Într-un document descoperit în arhiva fostei Securități, se arată că imediat după încheierea războiului, anglo-americanii puneau pe hârtie problemele care urmau a fi discutate la Conferința de Pace. În document se arată următoarele: „Rușii nu vor să discute semnarea păcii până când principala lor dorință nu era satisfăcută. Principala chestiune pe care o urmăreau rușii, se arată în document, constă în împrăștierea forțelor celor doi aliați din Vest: SUA și Marea Britanie. Atât timp cât trupele

⁷ *Ibidem*, p.293.

⁸ Lynch 1994, p.108-109.

americane nu eliberează părțile din zona rusească de ocupație propusă, iar trupele britanice nu se retrag din zona de la est de Elba, pe care o ocupă acum, mareșalul Jukov refuză să discute ceva”⁹. Documentul reprezintă o analiză realizată de SSI (Serviciul Special de Informații) asupra relațiilor din cadrul Alianței Națiunilor Unite în vara anului 1945. Mai târziu, pe parcursul lunii noiembrie a aceluiași an, în cercurile politice de la București se zvonea că urma să înceapă chiar un război între lumea liberă și Uniunea Sovietică, din cauza escaladării tensiunilor dintre cele două părți, iar principalele cauze ar fi: acțiunea propagandistică accelerată a Kremlinului care aducea daune de imagine SUA și Marii Britanii, situația din Extremul Orient și în special din China, unde amestecul URSS stânjenește interesul anglo-americanilor, prezența prelungită a trupelor sovietice în diferite regiuni ale Europei, unde nu mai era necesară. Conflictul ar fi trebuit să înceapă în primăvara anului următor, după întrunirile din cadrul ONU, când urmau să se solidarizeze toate națiunile împotriva Uniunii Sovietice¹⁰.

Așadar la Potsdam, Stalin și-a arătat statutul de lider. Nici vestea că americanii tocmai ce au testat bomba atomică nu a părut să îl clintească.

Despre Conferința de la Potsdam, presa engleză arăta, la 2 august 1945, următoarele, referitor la zona Balcanilor. „Conferința de la Potsdam nu trebuie să se mulțumească a trece cu vederea problemele mai mici ale Balcanilor, dar care pot dezlănțui focul!” arăta „Times” în ediția din acea zi. „Este nevoie de hotărârea marilor puteri de a ține în frâu ambițiile și ardoarea oamenilor politici necumpătați din ambele tabere, de a folosi influența lor pentru a aduce la putere în țările balcanice guverne cât mai reprezentative cu putință și eliberate în același timp de formele extreme ale extravagantei ideologice și naționaliste și, în sfârșit, de a se pune de acord în ce privește liniile generale pe baza cărora aceste probleme delicate ale accesului la Mediterana urmează să fie rezolvate”. „Iugoslavia se află sub dominația unui guvern de extremă stânga, în timp ce Grecia sub extrema dreaptă”. „Anglia trebuie să aibă pentru motive geografice, interese speciale în Grecia, iar Uniunea Sovietelor în Balcanii de Nord și în statele danubiene. Toate acestea erau articole din presa britanică la început de august 1945¹¹.

În privința a ceea ce s-a discutat la Potsdam și în privința situației Europei post-război, aceeași presă britanică arăta că s-au discutat problema ocupației și a controlului asupra Germaniei, problema reparațiilor, organizarea viitoarei securități internaționale, problema Iugoslaviei și problema granițelor vestice ale Poloniei¹². Presa britanică ar mai fi răspândit ideea că URSS urmărea inclusiv controlul Dardanelor, ceea ce ar fi dus la un conflict deschis cu Turcia, care refuză să admită posibilitatea de a face vreo concesie teritorială Uniunii Sovietice¹³.

În presa de peste ocean, în SUA, „New York Herald Tribune” arăta următoarele chestiuni referitoare la cele discutate la Potsdam: „Marea Britanie și SUA par dispuse

⁹ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12520, f.19.

¹⁰ *Ibidem*, f.29.

¹¹ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 10421, vol. 1, ff. 6-8.

¹² *Ibidem*, f.9

¹³ *Ibidem*, f.16.

să recunoască în Balcani guverne comuniste pe care până acum le calificam drept nedemocratice. După Conferința de la Potsdam se pare că Europa răsăriteană rămâne sub influența Rusiei, ceea ce înseamnă că se revine la sferele de influență”¹⁴, iar în Franța, presa informa opinia publică despre următoarele: „Cele trei mari puteri victorioase s-au întrunit și au dispus din nou de Europa fără ca vreo națiune europeană slabă sau puternică, să fi fost invitată la această conferință. Aceasta însă nu este o cale pe care să se întemeieze justiția și pacea internațională”¹⁵

În cercurile liberale din România circula, la 3 august 1945, un document prin care aceștia erau informați despre ceea ce se discuta la Potsdam, la conferința „celor Trei Mari”, doar că informațiile ori erau incorecte, ori erau incomplete. Printre altele se vehicula că în Europa ar urma să se revină la granițele din anul 1938, doar că în privința României, granițele ar rămâne cele din 28 iunie 1940, cu mențiunea că sudul Dobrogei- Cadrilaterul va reveni României, care însă va pierde Gurile Dunării în favoarea Uniunii Sovietice”. De asemenea s-a vehiculat ideea că trupele sovietice ar urma să plece din spațiul românesc în 15 zile după alegerile care ar urma să fie organizate la data de 6 septembrie 1945, alegeri care ar fi fost atent observate de o comisie anglo-americană-franceză¹⁶.

După Potsdam era limpede că URSS a cerut și a primit toată Europa Centrală, Estică și Balcanică, singurul stat scăpat din ghearele lui Stalin fiind Grecia. România era conștientă că se află pe drumul sovietizării. Instalarea guvernului Groza nu a fost decât primul pas către intrarea deplină a țării în sfera de control sovietică. Câștigarea alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946, eliminarea opoziției politice și abolirea monarhiei erau celelalte ingrediente ale unei sovietizări rapide și complete.

Încă din timpul războiului pe Frontul de Vest, întreaga suflare politică românească a urmărit statutul de cobeligerantă a țării noastre, adică statutul de putere învingătoare. Toată elita politică românească era ferm convinsă că României i se vor recunoaște meritele și sacrificiile făcute pentru înfrângerea celei care, până la 23 august 1944, i-a fost aliată. Marile puteri au evitat însă a oferi un răspuns favorabil acestei chestiuni, punând întreaga responsabilitate de a spune „da” statutului de învingătoare pentru România, exclusiv pe seama Uniunii Sovietice. Chiar și față de URSS, România avea oarece speranțe, Molotov arătând într-o discuție că Uniunea Sovietică nu ar avea de ce să se opună pentru recunoașterea acestui statut. „Cei trei mari aliați sunt în principiu de acord să acorde României statut de cobeligerantă, dar aceasta se va traduce în fapt imediat ce acțiunea armatei române se va face simțită” arăta comisarul de Externe al Uniunii Sovietice la 23 septembrie 1944¹⁷. În realitate însă, sovieticii erau cei mai mari opozanți ai obținerii statutului de cobeligerantă pentru România și aveau și de ce: România, în calitate de putere învingătoare putea pune în discuție suma de 300 milioane de dolari stabilită drept despăgubiri de război către URSS și chiar ar fi putut emite pretenții asupra granițelor stabilite prin

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*, f.19.

¹⁶ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12520, ff.21-22.

¹⁷ AMR, 1367, Dosarul nr. 109, f.95.

Armistițiul din 12 septembrie 1944, punând în pericol ocupația sovietică din Basarabia și Bucovina de Nord.

România a fost, indiscutabil, a patra putere contribuitoare la înfrângerea Germaniei. Aceasta a început acțiunea militară împotriva Germaniei naziste imediat după lovitura de stat din 23 august 1944, la ora 4⁰⁰ în dimineața zilei următoare, lucru recunoscut chiar de Aliați prin Articolul 1 din Armistițiu. Între 24 august și 20 septembrie 1944, când trupele sovietice se concentrau pe Transilvania și Banat, trupele române au contribuit cu succes la două misiuni de importanță capitală pentru desfășurarea ulterioară a războiului și anume lichidarea și dezarmarea tuturor forțelor germane de pe teritoriul românesc și a acoperit concentrarea forțelor sovietice în Transilvania centrală, în poarta Mureșului și în Banat¹⁸.

Operațiunile de lichidare a rezistenței germane în intervalul 24 august- 7 noiembrie 1944 de pe teritoriul românesc s-a făcut exclusiv prin forțe românești, culminând cu înverșunatele lupte din perioada 24- 28 august 1944 din jurul Bucureștiului, unde s-a reușit capturarea a 5464 ofițeri și soldați germani, dintre care șapte generali.

În Dobrogea, între 24-26 august 1944 s-au capturat 4500 ofițeri și soldați germani, iar în Mehedinți, în perioada 26-31 august 1944 au fost capturați 2900 ofițeri și soldați germani, în timp ce la Călărași, în doar două zile (29-30 august 1944) au fost capturați 5446 ofițeri și soldați germani. În regiunea petroliferă- Valea Prahovei, între 24 august și 4 septembrie 1944 au fost capturați 6474 ofițeri și soldați germani, dintre care cinci generali. În total, pe teritoriul românesc, au fost capturați peste 50 000 ofițeri și soldați germani, dintre care paisprezece generali¹⁹. Pentru asemenea cifre, politicul românesc spera la statutul de învingătoare în război.

La Călărași și în zona petroliferă, trupele române, ajutate de cele sovietice, care apăsau în spatele celor germane, au încercuit și capturat grupul german condus de generalul Burgandt, ca mai apoi să lichideze toate forțele germane concentrate pe segmentul Valea Călugărească- Păulești (Prahova)²⁰. De astfel, regiunea Valea Călugărească- Păulești a fost ultima punte de contact direct între forțele sovietice și cele germane de pe teritoriul românesc (fără Ardealul de Nord).

Armata română a acoperit constant atacurile sovietice asupra germanilor și asupra maghiarilor și în Ardealul de Nord, prin prestația a nu mai puțin de nouă mari unități militare: Diviziile 1,2 și 3 Munte, Divizia 9 Infanterie, Divizia 9 Cavalerie, Divizia de Instrucție 1 Infanterie, Divizia 3 Infanterie, Divizia 1 Cavalerie. Armata română a acoperit constant un front de peste 400 de km astfel: 100 km în centrul Transilvaniei, 70 km în Vestul Transilvaniei, 250 km în regiunea muntoasă a Banatului și până la Vidin²¹. Această acoperire a fost întărită de divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, sprijinită la rândul ei de Divizia 202 sovietică, însă doar periodic și parțial (7 septembrie 1944- zona Sfântu Gheorghe), în timp ce pe

¹⁸ *Ibidem*, Dosarul nr.111, ff.14-19.

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem*

segmentele Turda- Lechința (19 septembrie 1944) și Păuliș – Timișoara (14 septembrie 1944). Trupele române au fost sprijinite de câte un regiment anticar sovietic²².

După eliberarea Ardealului de Nord, trupele române au colaborat cu cele sovietice pentru a ataca și elibera teritoriul maghiar. Pe teritoriul Ungariei trupele române au dus lupte istovitoare, făcând marșuri chiar și de 50 de km pe zi. Divizia 3 Munte a acționat izolat, pe teren neprielnic, departe de Armata 1 și în comunicații foarte lungi, ducând lupte constante începând cu 15 septembrie 1944, sub comandament sovietic, pierzând peste 60% din efective și armament²³.

În Ungaria, armata română a suplimentat numărul de divizii, lucru neprevăzut în Convenția de Armistițiu, cu Divizia 9 Cavalerie, cu o divizie de instrucție, o divizie cavalerie- instrucție și cu comandamentul corpului de cavalerie, în timp ce în centrul Transilvaniei, România suplimentase cu Diviziile 1 și 2 Munte, Divizia 7 Infanterie, Divizia 20 Infanterie și cu comandamentul Corpului de Munte.

Într-un final, la finele lunii octombrie 1944, armata română lupta alături de Aliați cu două armate, șase corpuri de armată, nouăsprezece divizii, dintre care nouă organizate după ordinele și directivele lui Malinovski. O parte din trupele române dezarmate de sovietici pe fostul front din Moldova, după 23 august 1944, au revenit și au acționat împreună pe Carpații Orientali²⁴. Este vorba despre Divizia 103 Munte (reorganizată și redenumită după model sovietic) și Regimentele 7 și 17 infanterie²⁵.

În privința celorlalte grupări de forțe, precum aviația militară românească, flota marină și toate mijloacele românești de transport, transmisiuni, producție, toate au asigurat din plin succesul trupelor române și sovietice pe Frontul de Vest. De asemenea, România a depășit cele mai multe prevederi ale Convenției de Armistițiu și, comparând situația României cu cea a Italiei, care a primit statutul de cobeligerantă în doar două luni de la armistițiul său cu Națiunile Unite, deși nu a intervenit cu forțe semnificative în sprijinul Aliaților și nici nu și-a eliberat singură teritoriul național de trupele germane (în noiembrie 1944, jumătate din teritoriul național al Italiei se afla sub ocupație germană)²⁶, României i se făcea o nedreptate nerecunoscându-i-se acest statut. Mai trebuie arătat că, inclusiv comandamentele sovietice laudau faptele de arme ale trupelor române. Este vizibil acest lucru în comunicatele Înaltului Comandament Sovietic din 4, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 22 septembrie 1944, din 10, 14, 15 octombrie 1944 și din multe altele²⁷.

În Comisia Politică și Teritorială pentru România din cadrul Conferinței de la Paris, statutul de cobeligerantă a fost supus la vot. Astfel, patru delegații învingătoare și anume cea a Ucrainei și Belarusului (deși Ucraina și Belarus făceau parte din Uniunea Sovietică, participau cu delegații proprii), Franței și Cehoslovaciei au votat pentru obținerea acestui statut, în timp ce opt delegații și anume cele ale

²² *Ibidem*

²³ *Ibidem*

²⁴ *Ibidem*

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Ibidem*

URSS, SUA, Regatului Unit, Canadei, Indiei, Africii de Sud, Noii Zeelandei și Australiei au răspuns negativ, astfel decidându-se definitiv această problemă²⁸. Practic niciunul dintre cei trei aliați nu a recunoscut contribuția României la înfrângerea fascismului. În privința SUA și a Marii Britanii se prea poate să fi făcut acest lucru și pentru a evita viitoare tensiuni cu URSS, mai ales britanicii, bucuroși pentru acapararea Greciei în târgul făcut cu liderul sovietic. Legat de obținerea statutului de cobeligerantă de către țara noastră, la data de 10 iunie 1946, în presa britanică apare un articol intitulat „România la ananghie în spatele Cortinei de Fier, semnat de un anume D. Charlton²⁹. În acest articol, opinia publică britanică putea citi următoarele: „Când regele Mihai a venit în rândul Aliaților, el a adus paisprezece divizii împotriva naziștilor, pe când Italia nu a adus decât o singură divizie și a fost considerată cobeligerantă, ceea ce nu s-a întâmplat cu România din cauza opoziției sovietice. România a pierdut în război tot atâția oameni cât întregul Imperiu Britanic”³⁰.

O altă problemă care măcina România, în sensul că va fi rezolvată pozitiv sau negativ, era problema Transilvaniei. Marea teamă, așa cum am mai arătat-o anterior, era că Aliații ar fi putut cădea de acord să pedepsească și mai aspru alianța României cu Germania și să ofere nordul Ardealului, definitiv, Ungariei.

Acest lucru era de neconceput pentru delegația României prezentă la Conferința de Pace de la Paris, în vara anului 1946. Întreaga suflare politică românească trăia cu spaima că pierderea definitivă a N-V Transilvaniei ar fi dus la prăbușirea României și a spiritului românesc. România ar fi luptat patru ani de zile, sacrificând sute de mii de morți, răniți, dispăruți, prizonieri, cu întreaga economie răpusă de efortul de război, ca la final să piardă toate teritoriile pentru care intrase în luptă și în plus, să intre în sfera de control sovietică, proces început deja de peste un an de zile, odată cu numirea lui Groza în fruntea Guvernului. Ar fi fost prea mult, asta deși, așa cum am mai arătat, Gheorghe Gheorghiu Dej primise promisiuni de la Stalin că România, pentru gestul său de la 23 august 1944, va primi Transilvania pentru vecie, însă românii mai știu și vorba „nu te încrede în promisiunile rusului”.

Aici mai trebuie precizat un lucru. Încă din martie 1945, administrația românească s-a reinstalat, cu peripeții, în N-V Transilvaniei, și spun cu peripeții pentru că deși se instalase încă dinaintea venirii guvernului Groza la conducere, la 7 martie 1945, România a fost nevoită să își retragă administrația din Ardealul de Nord, pentru că nu avea acceptul nici a Înalțului Comandament Sovietic, nici a Comisiei Interaliatate de Control și nici a guvernului de la Moscova³¹. După mai multe telegrame trimise celor „Trei Mari”, la 10 martie 1945 a sosit aviz pozitiv de la Moscova, care oferea posibilitatea Guvernului Român de a reinstaura administrația românească asupra acestui teritoriu românesc. Din stenograma ședinței Consiliului

²⁸ Calafeteanu, <https://historia.ro/sectiune/general/spolierarea-romaniei-la-tratatul-de-pace-de-la-paris-585302.html>, accesat la 30. 03.2025

²⁹ [n.a.] Numele autorului nu este clar, din cauza uzurii filelor din dosarul de arhivă. Este posibil să se fi numit D. Colerton.

³⁰ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12368, f.222.

³¹ Ciucă 2014, p.38.

de Miniștri din 10 martie 1945 reiese că vor avea loc mari manifestări de mulțumire adresate guvernului sovietic, festivități la care urmau să participe inclusiv Regele Mihai și trimisul Kremlinului în România, Andrei Vișinski, iar la 8 martie 1945, în întreaga țară trebuiau să se bată clopotele în biserici timp de două ceasuri, preoții să țină predici mulțimii, în școli să se organizeze serbări, iar în localitățile din jurul Clujului urmau să se organizeze tot felul de manifestații la care trebuiau să participe în egală măsură români și etnici maghiari, pentru a se arăta că cele două populații conlocuitoare pot trăi în armonie în spațiul intracarpatic³². După toate aceste parade, serbări și manifestații pompoase, la Conferința de Pace de la Paris existau temeri că rusul se poate răzgândi, americanul este de partea ungarului, iar pe englez nu îl interesează.

Delegația română prezentă la Paris, condusă de Gheorghe Tătărescu și din care mai făceau parte Pătrășcanu, Gheorghiu-Dej, Voitec, Maurer, Ralea, Rădăceanu, Dămăceanu, dr. Florica Bagdasar, Bădulescu, Filotti și Geamănu³³, a prezentat pe larg, la 13 august 1946, într-un discurs notabil, contribuția României la înfrângerea Germaniei lui Hitler, aducând în discuție și problema Ardealului de Nord, ca pământ românesc. La data de 14 august 1946, înainte de a pleca la Paris, chiar pe aeroportul din Băneasa, Gheorghe Tătărescu a expus în cea mai mare parte ceea ce avea să rostească la Paris:

„Plec în fruntea delegației guvernamentale pentru a apăra interesele României la Conferința de la Paris. O vom face cu cuviință, dar și cu hotărâre. Nădăjduim că vom fi izbânditori. România nu cere decât să i se facă dreptate. Am fost târâți fără voia noastră în războiul împotriva URSS, Imperiului Britanic și SUA. Președintele Roosevelt, primind declarația de război a Guvernului Antonescu, a refuzat să ia act de ea aproape trei luni, declarând pe baza justelor informații pe care le avea, că guvernul condus de Antonescu nu reprezintă România, adevărata Românie.

De altfel, Ion Antonescu însuși, dezlănțuind războiul contra URSS a spus „Ordon trupelor să treacă Prutul! El n-a consultat pe nimeni, poporul nu se putea împotrivi. El fusese jefuit de drepturile și libertățile cetățenești de la 10 februarie 1938, când s-a instaurat dictatura lui Carol al II-lea. Coroana nu se putea împotrivi, prerogativele regale fuseseră trecute de Carol al II-lea, la 6 septembrie 1940, asupra „conducătorului” statului român. Partidele au fost dizolvate. Constituția suprimată. Parlamentul desființat. Trupele germane au fost aduse în România prin odiosul „diktat” de la Viena, care ne impuse și cedarea Ardealului de Nord.

Fără libertăți, fără drepturi, cu presa pusă sub cenzură, sub cea mai neîndurată dictatură și ocupați de nemți, am fost târâți într-un război căruia nu ne puteam împotrivi.

La 23 august, la chemarea Majestății Sale Regele Mihai, țara întreagă și armata au răspuns cum se cuvenea. România s-a smuls din ghearele Germaniei

³² *Ibidem*, p. 48.

³³ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12772, f.5

hitleriste și s-a alăturat aliaților ei firești: URSS, Imperiul Britanic și SUA, pornind cu ultimele ei puteri în războiul antihitlerist.

Am fost a patra țară combatantă, numericeste vorbind, în acest război. Trupele noastre, alături de Armata Roșie, au luptat în Ungaria și Cehoslovacia cu armata germană, care nu voia să cedeze nici în ultima clipă.

Am deschis, în același act de la 23 august 1944, drumul Armatei Roșii spre Balcani iar prin trecătorile Carpaților, drumul spre Europa Centrală. Glasuri autorizate au afirmat atunci că România, prin actul ei, a scurtat războiul cu șase luni (făcând trimitere la vorbele lui Stalin). Ordinul „Victoria” conferit Majestății Sale Regelui Mihai de către Prezidiul Suprem al Uniunii Sovietice este dovada importanței actului de la 23 august 1944”³⁴.

Acest pasaj este parte a unui lung discurs pe care delegația României l-a susținut în fața reprezentanților puterilor Aliate la Conferința de Pace de la Paris, unde au mai fost prezentate, pe lângă cele arătate, modul prin care România a executat articolele Convenției de Armistițiu, poziția Ungariei vis-a-vis de Transilvania, situația Transilvaniei de Nord dar și comentarii față de clauzele proiectului tratatului de pace, la care se lucra. De arătat că la București s-a întocmit, în luna iulie 1946, un memoriu destul de consistent, denumit „Memoriul privitor la condițiile Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și la pretențiunile Ungariei”³⁵, în care partea română prezenta adevărul istoric vis a vis de apartenența Transilvaniei la România. Apropo de Carol al II-lea, stabilit între timp în Mexico City, la aflarea veștii că regele Mihai a organizat cu bine lovitura de palat de la 23 august 1944, preciza următoarele: *Sunt foarte fericit că fiul meu, ținând seama de sentimentele reale ale poporului, a făcut ca România să iasă din război”*³⁶. Sunt multe de comentat privind această frază, însă las cititorul să mediteze la vorbele unui rege care a recunoscut că, numindu-l pe Antonescu în fruntea Consiliului de Miniștri, nu a ținut cont de „sentimentele reale ale poporului”.

Poporul român era mereu pus în temă cu ceea ce se discuta la Paris, în decursul lunii august 1946. În cotidianul „Universul” apăreau constant comentarii la deciziile pe care le lua Aliții vis-a-vis de România³⁷.

Nu doar presa din România aducea vești despre cazul acesteia, ci și presa străină își informa constant cititorii despre cum decurgeau negocierile privitor la România. De exemplu, presa occidentală a publicat pe larg discursul lui Tătărescu de la Paris, ziarul francez „L’Humanite” arăta că „delegatul român a știut să scoată în evidență eforturile pentru redresarea democratică a țării sale, sub guvernarea Frontului Național Democratic, ca și voința poporului său de a coopera cu toate țările la întocmirea păcii mondiale”, alăturând și o fotografie cu Tătărescu la tribună. Același lucru l-a făcut și „Le Monde” care insista asupra obținerii statutului de cobeligerantă pentru România (după cum am văzut, Franța a votat pozitiv privind

³⁴ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12772, f.12.

³⁵ Mocanu, 1996, p. 160-174.

³⁶ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12256, f. 11.

³⁷ *Universul*, nr. 173 din 1 august 1946, pp.1-4.

acest statut). În presa britanică, „New Chronicle” arăta că „România este gata să îndeplinească clauzele tratatului fără rezerve, fiind și singura țară dintre fostele inamice care își exprimă regretul pentru trecut și se declară decisă să își repare greșelile”³⁸. Cauza României s-a bucurat de o mare simpatie în rândul opiniei publice franceze și britanice.

Față de cele prezentate de Gheorghe Tătărescu la Paris, o poziție surprinzătoare a avut-o chiar adjunctul Externelor Sovietice, Andrei Vișinski, aflat și el la Paris, membru în delegația Uniunii Sovietice. Acesta arăta următoarele: „Toate acestea (ceea ce a prezentat Tătărescu), precum și politica externă urmată de România, sunt o dovadă a dorinței Guvernului Român de a trece în fapt, în mod hotărât și consecvent, programul de transformare a României pe baze democratice. România execută în mod conștiincios obligațiunile care decurg din Convenția de Armistițiu și trebuie să se țină seama de participarea României la războiul împotriva Germaniei. De acest principiu trebuie ținut seama mai ales la redactarea definitivă a articolului privitor la despăgubiri și la redactarea definitivă a articolelor privitoare la bunurile românești din Germania și a regimului comerțului exterior. A înainta cereri care nu pot fi satisfăcute, este tot atât de nedrept pe cât este de nerațional”, mai adăuga Vișinski vis-a-vis de reparațiile de război impuse României. „[...] Toți trebuie să tindem pentru a ușura României eforturile pe care le face, înaintând pe drumul ei cel nou”, a concluzionat Vișinski³⁹.

Referitor la cuvintele lui Andrei Vișinski, la ediția din Duminică, 18 august 1946, ziarul „Adevărul” arăta că „opinia publică românească apreciază această concluzie ca un ajutor prețios dat României pentru a obține condiții rezonabile de pace și pentru a se încadra mai repede în familia Națiunilor Unite”⁴⁰.

Referitor la problema Transilvaniei și văzând că Alianții sunt pe cale să retrocedeze acest teritoriu definitiv României, delegația maghiară condusă de ministrul de externe D. Gyoengoessy a avut o reacție energetică, previzibilă în rândul reprezentanților români. Poziția Ungariei a stârnit dizgrație printre delegațiile statelor învingătoare. Discursul oficialului maghiar a început cu criticarea Trianonului și s-a încheiat prin revendicări teritoriale, oprindu-se însă la suprafața de 22000 km², în loc de 42000 km², cât măsura Nord-Vestul Transilvaniei, pe motiv că guvernul român nu îi respectă pe ungurii din Transilvania⁴¹. Totodată, Ungaria amenința că dacă nu primește teritoriile solicitate, aceasta nu va semna pacea. Cuvântarea lui Gyoengoessy a stârnit haz și uimire chiar și în rândul unor oficiali de la Budapesta.

Ungaria ar fi trebuit să se abțină în a mai ridica pretenții asupra Transilvaniei. Am văzut în rândurile anterioare că inclusiv Stalin l-a refuzat pe Mathias Rakosi, care îl vizitase la Kremlin tocmai pentru a-i cere Transilvania⁴². Crezând că vor avea mai multă greutate în vorbă decât Rakosi, dar și cu iluzia că au o altă imagine la

³⁸ ACNSAS, fond Documentar, Dosarul nr. 12772, ff.65-69.

³⁹ *Ibidem*, f.85.

⁴⁰ *Adevărul*, nr. 16642, ediția din 18.08.1946, f. 2.

⁴¹ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 12772, f.141.

⁴² *Apostol* 2022, pp.80-81.

Kremlin, premierul maghiar Ferenc Nagy, însoțit de același ministrul de externe Gyoengoessy, au făcut, în perioada 9-18 aprilie 1946, o vizită la Kremlin, solicitând „măcar” 11800 km² din Ardeal, suprafață care ar fi acoperit orașele Arad, Baia Mare și Satu Mare și unde, după estimările lor, trăiau peste un milion de unguri. La Moscova însă, probabil pentru a evita să se antepronunțe, Molotov nu i-a refuzat, dar nici nu le-a promis nimic, arătând că problema Transilvaniei va fi dezbătută la Conferința de Pace de la Paris⁴³.

La 27 aprilie 1946, Ferenc l-a trimis pe Pal Sebastien la Groza și la Tătărescu, pentru a negocia o eventuală împărțire a Transilvaniei și un schimb de populații, însă nici Groza și nici Tătărescu nu i-au dat nicio speranță⁴⁴. Acum singura speranță a ungarilor era lobby pe lângă americani și britanici, la negocierile care începuseră, în luna martie, la Paris.

Revenirea Transilvaniei la România, în paralel cu pierderea definitivă a Basarabiei și a Nordului Bucovinei în favoarea URSS a mai fost stabilită și anterior, la Conferința de la Londra, din 21 septembrie 1945⁴⁵, între mari marii lumii de la acea vreme.

Solicitările Ungariei privind Transilvania a primit din plin susținerea Statelor Unite, care doreau ca Ungaria să intre în posesia acestui pământ românesc. Susținerile americanilor vis-a-vis de Ungaria au întâlnit însă decizia lui Stalin privind viitorul Transilvaniei, iar americanii nu au îndrăznit să o înfrunte. În „New York Times” din data de 8 mai 1946, când decizia asupra Transilvaniei era deja luată, a apărut un articol cu titlul „Cele patru mari puteri cedează cu ușurință Transilvania, României!” adăugându-se și subtitlul „Hotărârea confirmă de fapt decizia lui Stalin asupra teritoriului contestat de Ungaria”. În articol se arătau următoarele: „Consiliul miniștrilor de Externe de la Paris a hotărât astăzi să dea României toată bogata provincie a Transilvaniei. Astfel Consiliul a completat *de jure* anularea Dictatului de la Viena, din 1940, al lui Hitler și fără niciun argument real a acceptat hotărârea unilaterală a premierului Stalin, referitor la provincia cerută de Ungaria, guvernului Groza, în primăvara trecută. [...] Când azi-dimineață s-a stabilit soluția Transilvaniei, ministrul de Externe Byrnes (ministrul de Externe al Statelor Unite) s-a găsit în situația de a fi singurul care favoriza hotărârea de a împărți Transilvania, ungarilor. Ministrul de Externe al Rusiei, dl Molotov, dorea să dea toată Transilvania, așa cum era în 1938, României, deoarece dl Stalin a decretat astfel, ministrul de Externe al Angliei, dl Bevin nu era interesat de această chestiune, iar ministrul de Externe al Franței nici măcar nu era acolo”.

Probabil când Ungaria a văzut că Aliții nu au adus în discuție revenirea Cadrilaterului de la Bulgaria la România, au sperat să obțină și ei Transilvania. Ce nu au luat însă în considerare erau diferențele fundamentale dintre cele două teritorii. Cadrilaterul nu a fost un teritoriu istoric românesc, ci doar anexat în anul 1913, ca urmare a Tratatului de la București. De altfel nici nu trăiau aici comunități majoritare

⁴³ Onișoru 2021, p.153-154.

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ ACNSAS, Documentar, Dosarul 12520, f.24.

de români ci mai degrabă trăiau în majoritate turci, bulgari și tătari. Bulgaria nici nu a participat cu trupe la războiul pe teritoriul URSS, neaducându-i pagube, cum au făcut unghurii, pe când Transilvania este un teritoriu pur românesc, cu o populație românească net majoritară unghurilor care trăiesc în spațiul intracarpatic și s-a format ca pământ românesc încă dinaintea sosirii unghurilor în Panonia. Astfel, problema Transilvaniei s-a încheiat pozitiv pentru România și va aparține României pentru totdeauna.

După lungi „negocieri” între Aliți, în care cei „Trei Mari” și-au impus propria viziune și propriile interese după cum au dorit, a venit și momentul semnării tratatelor de pace. Acestea au fost semnate la data de 10 februarie 1947, iar de acum înainte, România trebuia să își organizeze viața politică internă și politica internațională după cum îi impuneau clauzele acestui tratat. De astfel, la momentul semnării Tratatului de Pace, la Londra exista teama că URSS ar dori să absoarbă în sfera sa de influență toată peninsula Balcanică, inclusiv Grecia, situația internațională fiindu-i favorabilă⁴⁶.

Despre ziua de 10 februarie 1947, secretarul de stat al SUA, James Byrnes arată că *„aceasta (ziua de 10 februarie 1947) a fost rezultatul unei lungi și plictisitoare serii de conferințe, reuniuni, discuții contradictorii, care s-au derulat într-un climat cu totul altul decât cordial, întrerupt de continue suspiciuni nejustificate care au făcut o atmosferă apăsătoare și au împiedicat bunele intenții inițiale să prevaleze”*⁴⁷.

Tratatul de Pace cu România care *„având în vedere că România, care a încheiat o alianță o alianță cu Germania hitleristă și a participat alături de ea, la războiul împotriva Uniunii Sovietice, a Regatului Unit, a Statelor Unite ale Americii și a altor Națiuni Unite, poartă partea sa de răspundere în acest război”* și *„având în vedere însă că la 23 august 1944 România a încetat toate operațiunile militare împotriva Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, s-a retras din războiul contra Națiunilor Unite și a rupt relațiile cu Germania și sateliții săi și că, după ce a încheiat la 12 septembrie 1944 un armistițiu cu guvernele Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, lucrând în interesul tuturor Națiunilor Unite, ea a participat activ la războiul împotriva Germaniei”*, a avut în constituirea sa un număr de opt părți, însumând un total de 40 de articole și un număr de șase anexe.

Tratatul de Pace cuprindea tot felul de clauze și constrângeri, reglementând toată activitatea internă și externă a României.

În privința frontierelor României, acestea au fost stabilite ca fiind cele existente la data de 1 ianuarie 1941 în privința celor din est, cu URSS și din sud, cu Bulgaria. Frontiera cu Ungaria a fost cea stabilită la 1 ianuarie 1938, aducând

⁴⁶ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 13416, f. 3.

⁴⁷ Calafeteanu, <https://historia.ro/sectiune/general/spolierarea-romaniei-la-tratatul-de-pace-de-la-paris-585302.html>, accesat la 30. 06. 2025

Transilvania definitiv României, spre supărarea ungarilor și indignarea americanilor⁴⁸.

Clauzele politice impuse României vizau respectarea drepturilor omului și a libertăților cetățenești, libertatea presei, abolirea cenzurii și obliga România să stabilească legi clare pentru combaterea discriminării.

În ce măsură s-a ținut cont de aceste reglementări privind drepturile omului, având în vedere că la București, guvernul Groza deja avea rădăcini adânci, iar parlamentul deja fusese acaparat de către comuniști, prin falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, știm cu toții. De asemenea, Articolul 4 din tratat arată că România era obligată să îi elibereze pe toți cei care făceau propagandă Puterilor Aliate sau care erau simpatizanți ai unei colaborări ale României cu aceștia⁴⁹. În realitate, vor fi eliberați toți simpatizanții sovietici, dar ținând cont că suntem deja în Războiul Rece, simpatizanții americanilor și ai britanicilor vor fi numai decît suspecți de spionaj în folosul „imperialiștilor”, sau acuzați de „deviere de dreapta”. De altfel, eliberarea simpatizanților sovietici se făcuse deja, prin Convenția de Armistițiu, semnată la 12 septembrie 1944.

României i s-a impus și desființarea tuturor organizațiilor de tip fascist, interdicția de a mai accepta pe viitor înființarea unor organizații sau partide politice de acest tip, cât și a altor organizații care pot duce la privarea poporului de „drepturile sale democratice”. Această clauză a devenit sfântă, comuniștii în doctrina lor politică fiind antifasciști, așadar nici nu se punea în discuție înființarea unor astfel de organizații într-un stat comunist. Cât despre organizații care, prin activitatea lor, să ducă la lipsirea poporului de drepturile sale democratice, aici democrația trebuie văzută așa cum o vedeau comuniștii instalați la putere și anume nu democrația clasică, de tip occidental, ci democrația populară, unde statul reprezintă „voia poporului”, dar în versiunea comunistă, chiar stalinistă.

Arestarea și predarea criminalilor de război și a trădătorilor (persoane cu cetățenie sovietică, britanică sau americană care au colaborat cu nașiștii) aflați pe teritoriul României constituie o altă clauză a Tratatului de Pace, impusă țării noastre⁵⁰.

Tratatul de Pace de la Paris punea capăt și oricărei stări de război existente între România și Ungaria⁵¹. Probabil Aliații se așteptau la o izbucnire a frustrărilor maghiare privind Ardealul, cât și din cauză că România se afla în stare de război cu Ungaria, începând cu data de 24 august 1944.

Ungaria era un stat mult prea neînsemnat pentru Aliați pentru a putea pune presiuni asupra acestora pentru a primi Transilvania. Deși intraseră și ei în sfera de control a URSS, maghiarii erau disprețuiți chiar și de Stalin.

Chiar și între ei, maghiarii erau deznădăjduiți, iar în sinea lor știau că Transilvania este pământ românesc și că trebuie să aparțină României. De exemplu,

⁴⁸ Mocanu, 1996, pp. 413-435.

⁴⁹ *Ibidem*

⁵⁰ *Ibidem*

⁵¹ *Ibidem*

într-un articol apărut la 21 mai 1946 în cotidianul „Uj Magyarország”, un anume Andrei Márton arăta despre poporul maghiar că „un popor care de veacuri umblă după himere, nu se schimbă de azi pe mâine”⁵², iar privind poziția aliaților vis-a-vis de Transilvania, același Márton adăuga: „Nouă ne place să uităm că în războiul acesta suntem împovărați de acuzarea că am persistat în lupta pentru cauza rea, până la sfârșit, în schimb România a trecut de partea aliaților la timp potrivit, cu ajutorul conducătorilor ei inteligenți, cu mult înaintea noastră. Românii într-adevăr au luat parte cu depline puteri armate în ultimul act al luptelor contra nazismului. Foarte bine! Ungurii din Ardeal nu pot fi prețul inteligenței României, dar în promisiunile făcute în toiul bubuiturilor tunurilor, foarte rar se ține seamă de factorul etnic și cine satisface norma lui „Carpe Diem” de obicei obține premiu. În afară de recompensarea României de purtarea ei bună, este vorba și de faptul că arbitrajul de la Viena a fost făcut de cele două puteri fasciste, iar învingătorii trebuie din punct de vedere principial să declare nulă orice reglementare teritorială de natură fascistă”⁵³.

Așadar, se pare că Ungaria, stat cu puternice tendințe revizioniste de-a lungul ultimelor sute de ani, recunoștea că Ardealul este un teritoriu românesc și că trebuia să revină României, chiar dacă acolo trăiau două milioane de unguri, după cum susținea Budapesta. În realitate, nu știm cât de mult se gândeau autoritățile maghiare la etnicii unguri din Transilvania, cât la resursele de tot felul pe care le oferă acest teritoriu. Tratatul de pace semnat la 10 februarie 1947 punea capăt tuturor disputelor teritoriale dintre România și Ungaria.

Unele dintre cele mai dure clauze impuse de Tratatul de Pace sunt cele de natură militară, navală și aeriană.

În privința armatei române, Tratatul de Pace de la Paris impunea pentru trupele române de uscat, cele terestre, în care intrau și efectivele de grăniceri, un număr maxim de 120 000 de oameni, în timp ce pentru aviația militară- 8000 de oameni, iar pentru marină, maximum 5000 de oameni⁵⁴.

Cifra de 5000 de oameni era impusă și pentru artileria antiaeriană. De asemenea, dotarea armatei române nu avea voie să depășească 100 de avioane militare, excluzându-se bombardierele, pe care România nu avea voie să le dețină, iar în cazul marinei militare, toate navele de luptă românești trebuiau să adune un maxim de 15000 de tone⁵⁵. De asemenea, România era obligată să nu instruiască efectiv din afara armatei, civili care să poată fi încorporați la o eventuală solicitare.

Aceste reglementări au adus România la cadrul de pace. Aceasta oricum lăsase la vatră cea mai mare parte a efectivelor militare, deoarece se încheiase războiul, însă nu avea, cel puțin până la 10 februarie 1947 cadrul legal care să îi impună plafonul maxim de efective militare.

Trecerea la cadrul de pace a Armatei Române, cât și limitarea numărului maxim de trupe, din care făceau parte atât trupele, cât și comandamentele și serviciile

⁵² *Ibidem*, p.79-81.

⁵³ *Ibidem*

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 413-435.

⁵⁵ *Ibidem*

de intențență, au creat o stare de tensiune printre ofițerii și subofițerii români, care își vedeau cariera și veniturile, atât cât erau ele, compromise. Mulți ofițeri, și aici nu fac referire la cei disponibilizați din motive politice, au fost dați afară din armată și lăsați fără un loc de muncă și implicit fără salarii, mulți dintre aceștia nemaiaivând alte surse de venit.

Mulți ofițeri din Armata Română au fost nevoiți să își caute locuri de muncă îmbrăcând haina civilă, în timp ce alții au fost nevoiți să învețe o nouă meserie⁵⁶. De adăugat că nici natura nu a ajutat în acea perioadă poporul român, seceta din anii 1945 și 1946 arătându-și din plin consecințele. Informații care soseau la Marele Stat Major la începutul anului 1947 arătau o stare de nemulțumire accentuată în rândul trupelor din armata română, care, din cauza lipsei porumbului și a grâului, nu mai aveau de unde să își procure pâinea necesară. La acestea se mai adăugau și exporturile către sovietici, despre care vom vorbi mai târziu. La școli de marină, profesorii nu și-au mai primit salariile încă din anul școlar 1945-1946, iar lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte pentru ofițeri și subofițeri devenea tot mai îngrijorătoare⁵⁷.

Acum, odată cu aplicarea condițiilor Tratatului de Pace, care a dus la îndepărtarea din Armată a numeroși ofițeri și subofițeri, toate aceste necazuri și griji au crescut. O altă parte a grosului militarilor români disponibilizați erau folosiți pentru colectarea bunurilor sau a mărfurilor ce trebuiau centralizate și trimise în URSS⁵⁸.

O altă clauză de natură militară care viza România și care va afecta industria militară românească susținea că aceasta nu va poseda, construi sau experimenta nici o armă atomică (România oricum nu deținea tehnologia unei asemenea arme și nici nu avea interes pentru a crea o asemenea armă), „nici un proiectil autopropulsat sau dirijat și niciun dispozitiv utilizat la lansarea acestor proiectile [...], nicio mină marină sau torpilă de tip fără contact funcționând prin mecanism de influență, nicio vedetă torpilă umană, niciun submarin sau alt submersibil, nicio vedetă torpiloare și niciun tip special de vas se asalt”, se arăta în Articolul 14, în timp ce la următorul articol se specifica faptul că România nu va produce material de război și nu va menține nici fabrici de armament, ci va produce doar strictul necesar pentru menținerea ordinii interne. Materialul de război pe care România îl deținea în momentul semnării Tratatului de Pace și care depășea cantitatea prevăzută, era predat fără răscumpărare, Puterilor Aliate, în realitate confiscat de URSS⁵⁹.

Pentru industria militară românească începe o perioadă dificilă, instalațiile au fost fie demontate, fie confiscate de sovietici, fabricile de armament au fost reprofilete la a produce cu totul alte produse, în timp ce personalul calificat fie a fost concediat, fie reprofilat.

⁵⁶ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 11617, f.2.

⁵⁷ ACNSAS, Documentar, Dosarul nr. 10421, f.37.

⁵⁸ AMR, 1367, Dosarul nr. 93, f.11.

⁵⁹ Mocanu, 1996, p.413-435.

În România au mai rămas doar două fabrici produceau muniția necesară trupelor de interior care asigurau ordinea în țară, cea de la Sadu- Gorj și cea din localitatea „30 Decembrie”⁶⁰, iar un exemplu de fabrică reprofilată este cel al uzinei IAR Brașov, care s-a văzut reprofilată în fabrică de tractoare⁶¹.

O altă clauză care a fost interpretată așa cum au dorit sovieticii privea menținerea trupelor Armatei Roșii în România. Unul dintre articolele Tratatului de Pace preciza că trupele Aliate se vor retrage din România în maximum 90 de zile, însă pe motiv că trebuia creată o punte de legătură cu trupele din Austria, URSS și-a rezervat dreptul de a păstra „unele” trupe în România⁶². „Unele” au ajuns la un moment dat la efective de peste un milion de soldați sovietic, așa cum vom vedea în capitolul următor. Problema retragerii acestor trupe va fi ridicată abia în clipa când se va încheia tratatul de pace cu Austria, în luna mai 1955 și după moartea lui Stalin.

Clauzele economice ale tratatului arătau cifra de 300 de milioane de dolari americani pe care România trebuia să îi achite Uniunii Sovietice drept despăgubiri de război și reparații pentru pagubele produse pe teritoriul sovietic în cei trei ani de lupte pe Frontul de Est. Această sumă urma să fie plătită în decurs de opt ani începând cu data semnării Armistițiului (12 septembrie 1944) în produse de tot felul (produse petrolifere, cereale, lemn, vase maritime și fluviale, diverse instalații, mașini de producție, animale, etc). Produsele erau cu mult subestimate, iar în cazul unor plăți în produse animale, de multe ori se ajungeau la tot felul de abuzuri din partea sovieticilor. Ca de exemplu, când se trimiteau turmele de ovine și vite peste Prut, din momentul în care acestea ajungeau în bazele sovietice și până erau recepționate, treceau uneori și câte două luni, perioadă în care animalele se îmbolnăveau fie de viroze, precum febră tifoidă și variolă, fie din cauza furajelor insuficiente și mureau, iar numărul oilor și al vitelor recepționate era cu mult mai mic decât cel trimis din România, uneori chiar la jumătate⁶³.

Pe lângă cele 300 milioane de dolari, România urma să restituie toate bunurile ridicate de trupele române de pe teritoriul sovietic și trimise la vest de Prut. Este vorba de animale, instalații de tot felul, autoturisme, mașini și utilaje agricole, etc. Trebuie să recunoaștem că și soldații români au apelat, pe perioada războiului purtat pe teritoriul sovietic, la același tip de comportament pe care sovieticii l-au manifestat în România. Nu la același nivel, însă au fost jafuri, violuri, crime comise de ostașii români. Nu trebuie să ascundem acest lucru. În armata română nu luptau doar intelectuali, ci tot felul de membri ai acestei societăți. Prețul a fost însă plătit cu vârf și îndesat, în toți cei paisprezece ani de prezență sovietică pe teritoriul românesc.

În afară de toate despăgubirile către URSS, România era obligată să achite despăgubiri și restituiri de tot felul persoanelor fizice cu cetățenie a statelor învingătoare și care le pierduseră în timpul regimului Antonescu (Art.24). De menționat aici este faptul că din 1945, în România funcționau societățile de tip

⁶⁰ Pascaru 2023, p. 267.

⁶¹ *Ibidem*

⁶² Mocanu, 1996, p. 413-435.

⁶³ AMR, 1367, Dosarul nr. 101, f.61.

SOVROM, care nu făceau altceva decât un mare jaf asupra tuturor resurselor românești. Prin aceste SOVROM-uri, URSS controla economic întreaga Românie, jumătate din ceea ce se producea plecând peste Prut. Așadar, la cele 300 de milioane de dolari, trebuie să mai adăugăm și jaful economic pricinuit de probabil cel mai păgubos acord economic românesc din istorie, SOVROM-urile.

Pe lângă acestea, toate bunurile germane din România urmau să fie predate Uniunii Sovietice, cu titlul de trofeu de război.

În privința navigației pe Dunăre, aceasta devine liberă și deschisă cetățenilor, vaselor comerciale care aparțin tuturor statelor, România neavând voie să perceapă taxe portuare. Acest lucru facilita Uniunii Sovietice accesul la comerțul pe Dunăre, fără a mai plăti taxe României.

Așadar, prin Tratatul de Pace, României i s-a făcut dreptate doar în privința problemei Transilvaniei. Aceasta urma firescul drum spre comunism, sub ocupația trupelor sovietice și sub atenta dirijare a consilierilor sovietici. După semnarea acestuia, România devine un stat izolat de către statele occidentale, intrând și mai adânc în sfera de control sovietică.

Pentru a face cât mai eficient toate plățile către URSS, la data de 14 octombrie 1947 a fost înființat, prin decizia nr 1147 a Guvernului Român, Oficiul pentru Aplicarea Tratatului de Pace⁶⁴.

Referitor la apărarea reală a intereselor naționale la Conferința de Pace de la Paris, trebuie arătat că în perioada când se puneau pe hârtie ceea ce urma a fi semnat la 10 februarie 1946 și anume pe perioada anului precedent, acestea nu au putut fi apărute, deoarece România era deja un stat în slujba Moscovei, iar delegația română care era formată în preponderent din prosovietici nu aveau alt interes decât să mulțumească Moscova.

Semnarea Tratatelor de Pace la data de 10 februarie 1947 nu avea cum să nu producă ecouri internaționale. Astfel, agenția turcă de presă „Anatolia” nota, imediat după acest eveniment, referitor la România, următoarele: „se observă o oarecare satisfacție în rândul foștilor aliați ai Germaniei (vis-a-vis de condițiile impuse României și nerecunoașterea statutului de cobeligerantă)”⁶⁵. La Moscova, un comentator sovietic arăta că „la încheierea tratatelor, Marile Puteri nu au lucrat într-un spirit de răzbunare, iar încheierea tratatelor s-a făcut pe baza unor reale interese mutuale și a cooperării între Marile Puteri”⁶⁶, iar articolul „Zi de decepții și resentimente”, apărut în New York Times a doua zi arăta că „[...] deși aceste tratate par a fi cele mai bune cu putință în actualele împrejurări, nu este mai puțin adevărat că s-au trasat granițe și s-au efectuat schimbări de teritoriu fără a se ține seama de dorința popoarelor interesate”⁶⁷.

Reacția cu privire la Tratatul de Pace în rândul poporului român a fost una de acceptare a situației și a condițiilor acestuia. Poporul român avea greutățile lui

⁶⁴ Giurgiu 2010, p.442.

⁶⁵ Rotaru 2010, p.450.

⁶⁶ *Ibidem*

⁶⁷ *Ibidem*

zilnice, seceta care îi îngreuna traiul, jafurile zilnice din partea sovieticilor, așadar marea parte a populației nu a arătat un interes major pentru ceea ce se semna la Paris. Propaganda comunistă care lauda frecvent mărinimia Uniunii Sovietice începea să își facă efectul. Opoziția politică își trăia ultimele zile, la fel cum și monarhia care urma să fie abolită la finele aceluiași an.

Prin semnarea Tratatului de Pace și intrarea în sfera de control sovietică, România era despărțită de aliații săi tradiționali occidentali, printr-o „Cortină de fier care a căzut asupra Europei de la Stettin în Marea Baltică până la Triest, la Marea Mediterană”⁶⁸. Politica internă se conducea după directivele lui Stalin, în timp ce cea externă se plia pe interesele Moscovei. Aliații tradiționali occidentali, care odinioară garantau integritatea, independența, suveranitatea și unitatea poporului român, au devenit brusc „dușmanii imperialiști”, România limitându-se în politica externă doar la relațiile cu statele comuniste.

Pomeneam mai sus de opoziția politică românească, partidele istorice urmând a cunoaște sfârșitul politic în vara aceluși an. Văzând clauzele care urmau să fie impuse României de către Aliați, liderii Partidului Național Liberal au redactat un memoriu Conferinței de Pace de la Paris, prin care își manifestau tristețea, arătând că România ar fi meritat mai mult.

Pentru PNL-iști, cel mai supărător aspect al Conferinței de Pace de la Paris a fost în momentul în care s-au decis granițele statului român. „*Pierderile teritoriale cari au fost definite în condițiile de armistițiu, pe când condițiile economice nu doar că au fost menținute, dar au mai fost adăugate altele noi, cari fac imposibilă refacerea economică*” se arată în memoriul transmis de conducerea liberalilor români⁶⁹.

Așadar, deși probabil se împăcaseră cu decizia impunerii de către sovietici a regimului comunist și a unui regim totalitar condus de un guvern prosovietic în România, pierderile teritoriale apăsau extrem de greu pe sufletul atât al liderilor opoziției românești, cât și al poporului român. Cumva este de înțeles acest lucru, pentru că acești lideri au avut o contribuție majoră la proiectul realizării României Mari, din anul 1918, iar acum și-au văzut opera distrusă și țara ocupată. În privința lui Maniu, probabil sfătuit și de Londra, așa cum arătam în paginile anterioare, acesta arăta la un moment dat, într-o reunire a partidelor istorice în data de 21 ianuarie 1947, următoarele: „*Să mergeți pe toate căile spre ruși și să căutați să le câștigați simpatia, angajând relațiuni personale cu cât mai multe personalități sovietice. Să știți că vom mai merge multă vreme de acum înainte alături de formațiunile de stânga și să vă iasă din cap că ar putea fi vorba de un guvern de partid, chiar dacă țara s-a declarat pentru noi*”⁷⁰.

Apăruse zvonul, la începutul lui ianuarie 1947, că guvernul Groza ar urma să demisioneze. Comuniștii tocmai ce câștigaseră alegerile din noiembrie 1946 (în

⁶⁸ [n. a] Expresie utilizată de Churchill într-un discurs susținut la Westminster College, 5 martie 1946.

⁶⁹ ACNSAS, Documentar, Dosar nr. 4013, f. 292.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 392.

realitate falsificate) și se pregăteau să dea lovitura finală opoziției politice românești, așadar de unde a apărut iluzia că partidele istorice ar putea reveni la conducerea României, nu știm. Știm însă că țărăniștii și diniștii (liberalii conduși de Dinu Brătianu) îl vedeau pe Constantin Argentoianu ca viitor prim-ministru într-un guvern format preponderent din reprezentanți ai partidelor istorice⁷¹.

BIBLIOGRAFIE

ACNSAS, **Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității**, fond Documentar, Dosarele 4013; 10421; 11617; 12256; 12368; 12520; 12772; 13416.

Adevărul, ediția din 18 august 1946.

AMR, **Arhivele Militare Române**, fond 1367, Dosarele 93; 101; 111.

Apostol 2022, Apostol G., *Eu și Gheorghiu-Dej*, Editura Paul Editions, București, 208 p., ISBN 978-606-9703-75-5.

Baciu 1997, Baciu N., *Agonia României (1944-1948). Dosarele secrete acuză*, ed. SAECULUM I.O, București, 383p., ISBN 973-9211-42-9.

Calafeteanu I., *Spolierea României la Tratatul de Pace de la Paris*, în *Historia online*, link <https://historia.ro/sectiune/general/spolierea-romaniei-la-tratatul-de-pace-de-la-paris-585302.html>, accesat la 30 martie 2026.

Ciucă 2014, Ciucă M. D., *Stenogramele Consiliului de Miniștri. Guvernarea dr. Petru Groza. Instaurarea regimului pro-comunist*. Vol.1, Editura Arhivele Naționale ale României, București, 499 p., ISBN 978-606-9332-9-7.

Copoiu 1974, Copoiu N., *Înfrângerea Germaniei naziste în Gh. Cazan et al, Marea Conflagrație a secolului XX, Al Doilea Război Mondial*, ediția a II-a, Editura Politică, București, 704 p. f. ISBN.

de Launay 1988, de Launay J., *Mari decizii ale celui de-Al Doilea Război Mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 422p., f. ISBN.

Giurgiu 2010, Giurgiu T., *Stadiul îndeplinirii de către Oficiul pentru Aplicarea Tratatului de Pace a obligațiilor ce îi reveneau României prin Convenția de Armistițiu și Tratatul de Pace la 1 iulie 1948*, în *Armata Română și Patrimoniul Național*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, p.442-229, 529p., ISBN 978-606-524-077-3.

Lynch 1994, Lynch M., *Stalin și Hrușciiov. URSS, 1924-1964*, Editura All, București, 176 p., ISBN 973-571-000-5

Mocanu 1996, Mocanu M. R., *România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris. Documente*, Editura Arhivele Naționale ale României, București, 520p., ISBN 973-97394-5-8.

⁷¹ *Ibidem*, f. 475.

Onișoru 2021, Onișoru G., *Stalin și poporul rus... Democrație și dictatură în România Contemporană*, vol.2, Editura Corint, București, 448 p., ISBN 978-606-088-019-6.

Pascaru 2023, Pascaru F., *În fața invaziei. Măsuri militare inițiate de România în contextul crizei cehoslovace*, Editura Militară, București, 360 p., ISBN 978-973-32-1273-7

Retegan 2010, Retegan M., *Povestea unei trădări. Spionajul britanic în România. 1940-1944*, Editura RAO, București, 347 p., ISBN 978-606-8255-13-2.

Rotaru 2010, Rotaru J., *Despre restructurarea Armatei Române prin Tratatul de Pace de la Paris în Arhivele Militare Naționale, în Armata Română și Patrimoniul Național*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, p.450-455, 529p., ISBN 978-606-524-077-3.

Universul, ediția din 1 august 1946